

תקציר

עניינו של מחקר זה לדון ביחסם של חז"ל לאשה הנידה, ולתפיסת הוסת כסממן לנשיות. תהליך הביו-פסיכולוגי של קבלת הוסת מייצג חוויה נשית ייחודית, שמהווה בתרבויות השונות סממן מובהק לנשיות. הדרכים בהן מתייחסת החברה להופעת הוסת מגלה רבדים בהתייחסות לנשים בכלל. כתוצאה מכך, ניתוחו ובירורו של שיח זה – הטאבואים, ההגבלות והגישות כלפי האישה בזמן וסתה, מהווים כלי משמעותי לחשיפת התפיסות החברתיות והדתיות אודות גוף האישה, מיניותה, זהותה ומעמדה.

עבודה זו מבקשת לבדוק את דימוי הנידה בתלמוד הבבלי. בסוגיות תלמודיות רבות מופיע שיח הלכתי מפורט אודות הנידה ואגדות רבות עוסקות בחשיבותה של מצווה זו, וכך חושפות מגוון רחב של גישות כלפי דם הנידה, וכלפי האישה בנידתה. עבודתי מבקשת לסקור את עמדותיהם ותפיסותיהם של חז"ל ולחקור את האידאולוגיות, האמונות והערכים אשר הנחו את החכמים בפיתוח וחקיקה של הלכות נידה מעבר לחוק המקראי.

בפרק הראשון אבחן סוגיות תלמודיות שמתייחסות לנשים בתפקידן כרעיות. בחיי הנישואים, קיימת מעבר מחזורי בתפקידן וזהותן של נשים- ממצב ה"רעייה המותרת" מבחינה מינית [לבעלה] למצב הנידה, ה"רעייה האסורה". ההקשר הזוגי מעלה שאלות בנוגע לקיום אינטימיות מעבר למיניות, טיב הקשר הזוגי ומקומה של האישה בתוך חיי הנישואין. ההתייחסות החז"לית להלכות נידה משמעותית לא רק מבחינת הפסיקה ההלכתית, אלא היא מהווה פתח שדרכו ניתן להבין את מעמדה ותפקידה של האישה וטיב הקשר בין הבעל לאישתו באופן מעמיק.

הקונטקסט הזוגי נידון גם בפרק השני של מחקרי, בו אני מתמקדת באחריות הדתית שנשים קיבלו במערכת הזוגית שלהן, בה הלכות הנידה מהוות דוגמא למצוות שמוטלות על נשים במסגרת תפקידיהן הביתיים. יחד עם זאת, הלכות הנידה נבדלות/חורגות מעבר למערך המצוות הנשיות הקשורות במשק ביתן, בשל העובדה שהן נטועות בגוף הנשי ובו בלבד. הלכות הנידה מתגלות כ"דרך" בה נשים מבטאות את דתיותן, ואת מיומנותן בשליטה על דמן על פי גדר ההלכה. הנשים המופיעות בסוגיות אלו מגלות ידע הלכתי והתנסותי הצומח מגופן, ומוצגות בתלמוד כמנהיגות אקטיביות שנאמנות בשמירה על דיני נידה והלכות טהרה.

הפרק השלישי מנתח את מקומה של הנידה בהבניה החברתית של האשה כ'אחר המוחלט'
במקורות חז"ל. חז"ל מציעים מספר גישות לדם הנידה ולנשים נידות, כגון פחד מהכוח הנשי, סלידה
מהדם, וכרכיב מהותי בנחיתותן של נשים, שמבדיל [למעשה] את גוף האישה מגופם [הגברי]. בפרק זה
ההתייחסות לדם הנידה אינה מתמקדת בהלכות ובהחמרות, אלא בתפיסת הדם כרכיב מרכזי בהבניית
'אחרותן' של הנשים וביחסם של חז"ל כלפיהן.

השיח החז"לי אודות הנידה בתלמוד הבבלי הינו שיח רב ממדי שמעצב את תפיסת האשה לאורך
ההיסטוריה. מחקרי מצביע/בוהן את שילובם של החוק והמיתוס ואת הסיפור המורכב שנוצר דרכם, אשר
משפיע ומאתגר את מעמדה של האישה ביהדות בעבר ובהווה.

עבודה זו נעשתה בהדרכתה של ד"ר רונית עיר-שי מן היחידה ללימודים בין תחומיים, התכנית ללימודי

מגדר, אוניברסיטת בר אילן.

אוניברסיטת בר-אילן

נארטיבים של נידה בתלמוד הבבלי והשלכותיהם על תפיסות

חז"ל ליות אודות האישה

מיכל הרטמן אנק

עבודה זו מוגשת כחלק מהדרישות לשם קבלת תואר מוסמך ביחידה ללימודים
בין תחומיים, התכנית ללימודי מגדר של
אוניברסיטת בר אילן

תשע"ה

רמת גן